

ტურიზმის ინფრასტრუქტურა-ინვესტიციური საქმიანობის სფერო

ვარლამ რამიშვილი

სტუ და ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის ასისტენტი პროფესორი.

ნატალია ჯიჯავაძე

შოთა რუსთაველის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის მაგისტრანტი

მსოფლიოს განვითარებული ქვეყნების ეკონომიკის მნიშვნელოვან და წარმატებულ სექტორს, ამჟამად, მომსახურების სფერო წარმოადგენს. ჩვენს ქვეყანაში არასაწარმოო სფეროს ტრანსფორმაცია მომსახურების თანამედროვე სექტორში პრაქტიკულად დაიწყო ქვეყნის ეკონომიკის ღრმა გარდაქმნებთან ერთად. ეკონომიკური ურთიერთობების ცვლილებებთან ერთად ცენტრალიზებული ეკონომიკიდან საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლამ განაპირობა მომსახურების ზოგიერთი დარგიდან გამოყოფის აუცილებლობა დამოუკიდებელ სტრუქტურებად, რომელთაც შეეძლებათ პროფესიონალურად დააკმაყოფილონ მოსახლეობის მოთხოვნილება ეროვნული მეურნეობის სხვადასხვა დარგზე.

რეფორმირების პერიოდში სასწრაფოდ წარმოიშვა მომსახურების ახალი, დამოუკიდებელი ბაზარი (კომერციულ საწყისებზე): აუდიტორული, საბუღალტრო, ფრანჩაიზის, კომპიუტერული, პერსონალის შერჩევის, უძრავი ქონების ოპერაციების, სპორტული, ტურისტული, სასტუმრო და ა.შ. მომსახურების სფერო სულ უფრო მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ქვეყნის ეკონომიკაზე, მოსახლეობის მოთხოვნების ხასიათსა და სტრუქტურაზე.

ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების დონის შეფასებისათვის პრინციპული მნიშვნელობა აქვს მომსახურების სფეროში დასაქმებულთა დონის შესწავლას. სხვადასხვა ექსპერტთა მოსაზრებით, არსებობს ზღვარი, რომლის დროსაც მატერიალური ნაწარმოების სფეროს პრიორიტეტული განვითარება თმობს პოზიციას, რომ იყოს ეკონომიკისათვის “ლოკომოტივი” და ეს როლი გადადის მომსახურეობის სფეროში. ასეთი ზღვარი დგება მაშინ როცა

ღარბოზრძი პაუნოშვიკა

ამ სფეროში დასაქმებულთა წილი შეადგენს მოსახლეობის მთელი დასაქმებული ნაწილის 55%-ს. სხვადასხვა ქვეყანაში ეს ზღვარი დადგა გასული საუკუნის 60-იან წლებში. მით უმეტეს მომსახურეობის შემადგენელ ისეთი სფეროს ნაწილებს, როგორიცაა მეცნიერება და მეცნიერული მომსახურება, ტრანსპორტი, განათლება, ტურიზმი და რეკრეაციული რესურსები, შეუძლია არსებითი წვლილი შეიტანოს მშპ-ს წარმოების გაზრდაში შედარებით მცირე კაპიტალური დანახარჯებით და შედარებით მოკლე დროში კაპიტალის გამოსყიდვით. გარდა ამისა, ამ სფეროში დაჩქარებული განვითარება შესაძლებელს გახდის შიდა ბაზრის დინამიურად განვითარებას, როგორც სტაბილური ეკონომიკური ზრდის საფუძველს.

მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში ტურიზმი შედის ეროვნული ეკონომიკის წამყვან დარგში ნავთობმომპოვებელი, მრეწველობის და ავტომობილმშენებლობის (ზოგან იარაღით ვაჭრობის) შემდეგ. ვითარდება საკმაოდ სწრაფი ტემპებით და აქვს მნიშვნელოვანი სოციალური და ეკონომიკური მნიშვნელობა, რადგანაც:

- ზრდის ადგილობრივ შემოსავლებს;
- ქმნის ახალ სამუშაო ადგილებს
- განავითარებს ტურისტულ მომსახურებასთან დაკავშირებულ ყველა დარგის წარმოებას;
- განავითარებს სოციალურ და საწარმოო ინფრასტრუქტურას ტურისტულ ცენტრებში;
- გაააქტიურებს ხალხური რენესის ცენტრების საქმიანობას და კულტურის განვითარებას;
- უზრუნველყოფს ადგილობრივი მოსახლეობის ცხოვრების დონის ზრდას;
- ზრდის სავალუტო შემოსავლებს.

საერთაშორისო პრაქტიკით დადასტურებულია, რომ ტურიზმი ეკონომიკის ერთ-ერთი ყველაზე დინამიურად განვითარებული დარგია, რომლის ზრდის ტემპიც თითქმის ორჯერ აჭარბებს სხვადასხვა დარგების ზრდის ტემპს მსოფლიო მეურნეობაში.

ტურიზმი დიდ გავლენას ახდენს ქვეყნის რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაზე. ტურიზმის განვითარების წყალობით იქმნება ათასობით სამუშაო ადგილი, ძლიერდება მცირე და საშუალო ბიზნესის პოზიციები. ვითარდება კომუნიკაციების

სისტემის ქსელი, მაღლდება ადგილობრივი მოსახლეობის კულტურა, განათლება.

ტურისტულ გადაზიდვებს აწარმოებს საჰაერო, სახმელეთო და წყლის ტრანსპორტი. ტურისტების მომსახურებაში ჩაბმულია საზოგადოების კვების საწარმოები, რაც დადებითად აისახება აგრარულ სექტორზე.

ყოველივე ზემოთქმული ადასტურებს ტურიზმის დადებით ზემოქმედებას მოსახლეობის ცხოვრების დონესა და ეკონომიკაზე.

ტურიზმიდან მიღებული შემოსავალი აგრეთვე ე.წ. “ცოცხალი” ფულის მაღალი ბრუნვა იმდენად მნიშვნელოვანია, რომ ტურიზმი კონკურენციას უწევს ნავთობმომპოვებელ და ავტომობილმშენებლობას (ზოგიერთ ქვეყანაში იარაღით ვაჭრობას).

რაც შეეხება ჩვენს ქვეყანაში ტურიზმის სფეროს, იგი ამჟამად განვითარებადი დარგია. მისი განვითარება შეესაბამება საერთო ტენდენციას, რომელიც აისახება ქვეყანაში დასახულ მაკროსტრუქტურულ ცვლილებაზე. კერძოდ: მშპ, წარმოების მომსახურების სფეროს ხვედრითი წილის ამაღლება. ამასთან, საკმაოდ ზუსტად ასახავს განუვითარებელი ბაზრის კონიუნქტურას, ეროვნულ ანგარიშთა სისტემის მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები შეიძლება ამაღლდეს განსაკუთრებით “გარდამავალი” მდგომარეობის ფაქტორებით, მაგრამ საქონლისა და მომსახურების განვითარებიდან მიღებული შემოსავალი შეიძლება იყოს გაცილებით მეტი, ვიდრე იმ განუვითარებელი მომსახურების რეალური ღირებულება.

საერთოდ, შეიძლება აღინიშნოს, რომ მშპ-ში ტურიზმის წვლილი (ან/და ეროვნულ შემოსავალში) მიახლოებითაა. ეს დაკავშირებულია ტურიზმში შემოსავლების და გასავლების რეალური სიდიდის გაანგარიშების სიძნელეში, რამდენადაც ტურიზმი, დარგთაშორისი კატეგორიაა. ქვეყანაში საერთოდ არ არის ტურიზმის პოლიტიკა, არ არსებობს სტრატეგია, კონცეფცია და დოკუმენტი, კანონი. არ არსებობს ერთიანი მეთოდოლოგია, რომელიც საშუალებას მოგვცემდა შეგვეფასებინა ტურიზმის წვლილი ეკონომიკაში. მისი ეკონომიკური ეფექტი ფასდება რიგი ცვლადების გამოყენებით და განისაზღვრება ტურიზმის ინდუსტრიის დარგთაშორისი ხასიათით.

ტურისტული ინდუსტრია შეიძლება განისაზღვროს როგორც

დარგთაშორისი კომპლექსი, რომელიც მოიცავს:

1. სამგზავრო ტრანსპორტს (საჰაერო, წყლის, საავტომობილო, სარკინიგზო) მისი ტექნიკური მომსახურების ქსელით.

2. სხვადასხვა სახის სპეციალიზებულ ტურისტულ საწარმოებს და დარგობრივ საწარმოებს, რომელთაც არ აქვთ მკვეთრად გამოხატული ტურისტული ხასიათი (კერძოდ, სატრანსპორტო მანქანათმშენებლობა და ავტომობილმშენებლობა, სათბობი მრეწველობა, კაპიტალური და საგზაო მშენებლობა, ადგილობრივი წარმოება, სუვენირების დამზადებისათვის, კვების მრეწველობა, სოფლის მეურნეობის მრავალი დარგი).

3. მომსახურების ფართო ქსელს, რომლითაც სარგებლობენ ტურისტები.

ტურიზმის მატერიალურ-ტექნიკურ ბაზას მიეკუთვნებიან: ტურისტული ფირმები, სასტუმროები, ტურისტული ბაზები, კვების და ვაჭრობის საწარმოები, ავტო-სატრანსპორტო საწარმოები, ტურისტული ინვენტარის და იარაღების გამქირავებელი პუნქტები და ა.შ.

რუსი მკვლევარი ვ.ა კვარტალნოვი გამოყოფს ეროვნულ მეურნეობაზე ტურიზმის პირდაპირ და არაპირდაპირ გავლენას. ტურიზმის პირდაპირი გავლენა ქვეყნის ეკონომიკაზე ვლინდება იმაში რომ ტურისტების დანახარჯები აჭარბებს რეგიონის შესაბამის შემოსავლებს, ქმნის ახალ სამუშაო ადგილებს, ზრდის ტურისტული საწარმოს მუშაკების ცხოვრების დონეს. არაპირდაპირი გავლენა აისახება იმაში, რომ ტურისტების მიერ ადგილობრივ ეკონომიკაში ჩადებული ფული ფაქტიურად დახარჯული იყო მოცემულ რეგიონში. ამ კოეფიციენტს შეიძლება ეწოდოს შემოსავლების კოეფიციენტი, რამდენადაც ტურისტების მიერ დახარჯული ფული პირდაპირ და არაპირდაპირ ხვდება ადგილობრივი მოსახლეობის შემოსავლებში. ფაქტიურად საქმე გვაქვს მულტიპლიკატორის ეფექტთან. მულტიპლიკატორის ეფექტის განსაზღვრაზე მრავალი ფაქტორი ახდენს გავლენას, რომელთა შორის განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა ქვეყნის ეკონომიკის განვითარების დონეს.

ქვეყნის ეკონომიკაზე ტურიზმის გავლენის მახასიათებელ მაჩვენებელს წარმოადგენს მისი წვლილის შეფასება მშპ-ში და ტურიზმიდან მიღებული შემოსავალი განვითარებულ სამრეწველო

ქვეყნებში. ტურიზმიდან მიღებული შემოსავალი გასული საუკუნის 90-იან წლებში შეადგენდა 4% დან 20%-მდე მშპ-ში.

ცხრილი 1.

ტურიზმის სვედრითი წილი მშპ წარმოებაში საშუალოდ გასული საუკუნის 90-იან წლებში (%-ში)

ქვეყანა	ხვ. წილი	ქვეყანა	ხვ.წილი
კარიბის რეგიონი	20	საფრანგეთი	7,4
იტალია	12,5	სინგაპური	6,8
საბერძნეთი	10	აშშ	5,9
უნგრეთი	8,5	ავსტრალია	5,5
ესპანეთი	8	მაროკო	4,5
პორტუგალია	8	ტუნისი	4,2
შვეიცარია	8	დიდი ბრიტანეთი	3,8

მეორე მაჩვენებელი, რომელიც გამოიყენება ტურიზმის შესაფასებლად ეროვნულ ეკონომიკაში, ეს არის ტურიზმიდან მიღებული შემოსავალი. ქვეყნების უმრავლესობაში, რომელშიც ეს სფერო განვითარებულია, იგი გასული საუკუნის 90-იან წლებში მნიშვნელოვნად გაიზარდა.

საგადახდელო ბალანსს ტურიზმის მიხედვით აფასებენ, ამისთვის აანალიზებენ მის აქტიურ ნაწილს:

- საქონლის ექსპორტს ტურისტული ინდუსტრიისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს. ყურადღება უნდა მიექცეს იმას, რომ ტურიზმის ექსპორტისაგან მიღებული შემოსავალი მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ცალკეული ეკონომიკური სუბიექტის და მთლიანად ქვეყნის შემოსავლების ფორმირებაში. საქმე იმაშია, რომ უცხოელი ტურისტები იძენენ ტურისტულ მომსახურებას ქვეყნის ტერიტორიაზე და ტოვებენ აქ “ცოცხალ” ფულს. ქვეყნის შიგნით წარმოებული საქონელი და მომსახურება არ გაიტანება ქვეყნის ფარგლებს გარეთ.

- სავალუტო შემოსავლები ტურისტების მიერ საქონელსა და მომსახურებაზე გადახდილი მიმდინარე დანახარჯებია მიმღებ ქვეყანაში.

- შემოსავლები მიიღება სხვადასხვა ქვეყნების მიერ ტურისტ-

ში დაბანდებული კაპიტალიდან.

- სხვადასხვა ქვეყნის ტურიზმის საქმიანობიდან მიღებული შემოსავალი მოცემული ქვეყნის მოქალაქეების მიერ.

- პასიური ნაწილის ანალიზისას განსაზღვრავენ: - ტურიზმისათვის განკუთვნილ საქონლის იმპორტს.

- მოცემული ქვეყნის მოქალაქეების მიერ უცხოეთში მოგზაურობისას საქონელსა და მომსახურებაზე ანაზღაურების თანხას ვალუტაში.

- მთავრობის შესანახად განეული ვალუტის დანახარჯებს რეკლამებზე.

- მოცემული ქვეყნის ტურიზმში დასაქმებული უცხოელი მოქალაქეების მიერ მიღებულ შემოსავლებს.

საგადახდელო ბალანსების დადებითი სალდო ტურიზმში მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული ქვეყანაში ტურისტული საქმიანობიდან მიღებულ შემოსავლებზე და ამ სფეროში საკუთარი მოსახლეობის აქტივობაზე, რომელიც ქვეყნისათვის აუცილებელი ინვესტიციური საქონლის იმპორტის შესახებ გაფართოების შესაძლებლობას იძლევა.

ტურიზმის თანამედროვე მდგომარეობა ნათლად ჩანს საგადახდელო ბალანსის „ტურიზმის“ მუხლში, სადაც აისახება ამ სფეროს დეფიციტი.

ჩვენს ქვეყანაში უპირატესად ვითარდება გამსვლელი ქვეყნის ტურიზმი როგორც საქმიანობის სფერო ე.ი (ტურისტული მომსახურეობის იმპორტი), რომელიც არ თხოულობს კაპიტალურ დაბანდებებს ტურისტულ ინდუსტრიაში და ტურისტული პროდუქტის შექმნაში. ფორმალურად ესაა მოკლე ფული რომელსაც მოაქვს მოგება. შემომსვლელ ტურიზმში კი უცხოელ ტურისტებს შემოაქვთ „ცოცხალი“ ფული, რომლებიც ქმნიან სამუშაო ადგილებს საქალაქო მეურნეობის სხვადასხვა სფეროში. მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის ექსპერტთა შეფასებით ოპტიმალურად ითვლება პროპორცია, რომლის დროსაც საზღვარგარეთ ნასულ ერთ ტურისტზე მოდის ერთი უცხოელი ტურისტი. უცხოეთიდან შემოსული და ოთხი თანამემამულე ქვეყნის შიდა ტერიტორიაზე მოგზაური (შიდა ტურიზმი).

ქვეყნის ეკონომიკაზე ტურისტული ინდუსტრიის გავლენა ჯერ-ჯერობით უმნიშვნელოა. იგი ადეკვატურია ტურისტული ინფრა-

სტრუქტურის განუვითარებლობის სერვისის დაბალი ხარისხის მაღალი რისკის ქვეყნის სტატუსისა.

მნიშვნელოვანია თვით ტურიზმის ეკონომიკური მაჩვენებლები, მაგრამ არა ნაკლებ მნიშვნელოვანია მისი როლი, როგორც ეკონომიკის სხვა სექტორის კატალიზატორისა, რომლის შედეგადაც ისინი აქტიურად გარდაიქმნენ; ინერგება ახალი ტექნოლოგიები, აქტივიზირდება საქონლისა და მომსახურების მსოფლიო ბაზარზე; ხორციელდება ინვესტიციების მოდინება წარმოების მთელ რიგ სახეობაში, გადაიჭრება დასაქმების, მოსახლეობის ჯანმრთელობის და მრავალი სხვა პრობლემა. არსებული შეფასებების თანახმად ყოველი ერთეულის ნამატი საკუთრივ ტურისტულ ეკონომიკაში გვაძლევს 3 ერთეულით ზრდას არატურისტულ დარგებში.

ტურისტების გაზრდილი დანახარჯები ინვესტაციებითი სამუშაო ძალის გაზრდას, რაც აისახება დასაქმების კოეფიციენტში. ტურისტული რეგიონების გაფართოების კვალდაკვალ, სრულყოფილი ხდება მისი ინფრასტრუქტურა, შენდება ახალი შენობები და ნაგებობები.

ტურიზმი სტიმულს აძლევს ქვეყნის სტრუქტურულად სუსტი რეგიონების სოციალურ – ეკონომიკურ განვითარებას. შორეულ, მცირედსახლებულ არაინდუსტრიულ რეგიონებში ტურისტული საწარმოების შექმნა და აქტიური ფუნქციონირება შესაძლებლობას იძლევა ახალი სამუშაო ადგილების შექმნით, შემოსავლის ზრდით, შეამცირონ მოსახლეობის წასვლა ამ ადგილებიდან.

ეფექტიანი ეკონომიკის და მდიდარი საზოგადოების ეს პარამეტრები, სადაც არ არსებობს პრობლემები მოსახლეობის უმრავლესობისათვის მატერიალური მოთხოვნილების დაკმაყოფილებისათვის, პირველ პლანზე გამოდის სერვისული სულიერი მოთხოვნილებები, მაგრამ ეს შედეგები გაცილებით მეტია ვიდრე ასწლიანი განვითარება.

საქართველოს ჯერ კიდევ მეტად მოკრძალებული ადგილი უკავია მსოფლიო ტურისტულ მოცულობაში. ტურიზმის ხვედრითი წილი მშპ-ში მრავალ განვითარებულ ქვეყანაში შეადგენს 5-დან 15%-მდე, შემოსავლის ცალკეულ შემთხვევაში 20%. საქართველოს შემთხვევაში, ტურიზმის ხვედრითი წილი 4% შეადგენს. ტურიზმი წარმოადგენს იმ სფეროს, რომელიც ხასიათდება კაპიტალის

მაღალი ბუნვადობით, ამიტომ სახელმწიფომ ქვეყნის ეკონომიკის კრიზისიდან გამოყვანის მიზნით მეტი ყურადღება უნდა მიაქციოს მის განვითარებას. შემთხვევითი არაა ის, რომ უკანასკნელ ხანს შეინიშნება ტურისტული ობიექტების მშენებლობის ზრდის ტემპი, რომლებიც პასუხობენ მსოფლიო სტანდარტების მოთხოვნებს და უცხოური კაპიტალის მოდინების ზრდა სწორედ ტურიზმში ხდება. უცხოური ინვესტიციების მონაწილეობა სასტუმრო მეურნეობათა საქმეში ყველაზე მეტად აღინიშნება თბილისსა და შავი ზღვისპირეთში: აჭარა, ურეკი, ანაკლია; სამთო ტურიზმის განვითარებისთვის სვანეთში, გუდაურში, გომარდულსა და ბაკურიანში. ჩვენი ქვეყნის ტურისტული დარგის ჩამორჩენის მრავალ მიზეზთაგან შეიძლება გამოვყოთ შემდეგი მიზეზები:

- ქვეყნის პოლიტიკური და ეკონომიკური არასტაბილურობა;
- კომუნიკაციური მომსახურების უქონლობა;
- სერვისის დაბალი დონე;
- ეკოლოგიური პრობლემები;
- ტურიზმის განვითარების ინვესტირებისათვის აუცილებელი ფინანსური რესურსების დეფიციტი.

ტურისტული მომსახურების ბაზარზე მოთხოვნებისა და მიწოდების სტრუქტურის განვითარების კვალდაკვალ ეროვნული მეურნეობის ყველა ახალი დარგი ლეზულობს მონაწილეობას ტურიზმის ინდუსტრიის განვითარებაში.

ტურისტების სატრანსპორტო მომსახურება – ტურიზმის ინდუსტრიის ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილია. ეკონომიკის საბაზრო ურთიერთობებზე გადასვლის პირობებში ტრანსპორტის მუშაობა ასრულებს არსებით როლს გასაღების ბაზარზე უკანასკნელ მომხმარებლებამდე საქონლის წინ წაწევაში.

საავტომობილო ტრანსპორტი დღემდე ითვლება ტურისტულ გადაზიდვებში ლიდერად. სხვადასხვა სახის ტრანსპორტის ხვედრითი წილი ტურისტების გადაყვანაში უკანასკნელ ხანს შეადგენს: საავტომობილო – 76,5%; რკინიგზა – 6,9%; საავიაციო – 16,6%.

უკანასკნელ ხანებში ფართოდ გავრცელდა და გაიზარდა საზღვაო ტრანსპორტზე მოთხოვნა. საზღვაო ხომალდებს აქვს ძალიან მაღალი ზედნადები ხარჯები ტურიზმის ინდუსტრიაში. დატვირთ-

ვა უნდა იყოს 80 — 90%, ავიაციაში 60-65%.

სამწუხაროდ ამჟამად ტურისტულ ბაზარზე არ არის ხელსაყრელი სიტუაცია. სატრანსპორტო მოგზაურობისას ბაზარზე გადამყვანები განსაზღვრავენ ფასს ტურისტულ მომსახურებაზე. საბაზრო ურთიერთობებმა და ანტიმონოპოლიურმა კანონებმა განაპირობა სატრანსპორტო სისტემის დეცენტრალიზაცია ქვეყანაში. ტურიზმში სატრანსპორტო მომსახურებაზე მკვეთრმა შემცირებამ გამოიწვია ზოგიერთი სატრანსპორტო საწარმოს პროფილის შეცვლა და ზოგიერთ შემთხვევაში მათი გაკოტრება.

ამრიგად, გარდამავალი პერიოდის ქვეყნის ეკონომიკა ხასიათდება სერიოზული ცვლილებებით მშპ-ს ფორმირებაში, რითაც საზოგადოებრივი კვლავწარმოების სტრუქტურაში მთლიანად მაღლდება მომსახურების სფეროს ხვედრითი წილი, რომელიც წინმსწრები ტემპებით იზრდება მატერიალური წარმოების დარგებთან შედარებით. ამ სფეროში მნიშვნელოვან ადგილს იკავებს ტურიზმი და მისი ძირითადი ქვესისტემა – ტურიზმის ინდუსტრია და უპირველესად მასზე დამოკიდებული ტურისტული მომსახურების ბაზრის განვითარება. ტურისტული ბაზრის ფუნქციონირების პერსპექტიულ მიმართულებებს წარმოადგენს ტურისტული მომსახურების სტრუქტურის ცვლილება და შემდგომში ორიენტაცია აღებული უნდა იქნას შემოსავლელი ტურიზმის და შიდა ტურიზმის უპირატეს განვითარებაზე გამსვლელ ტურიზმთან შედარებით. ასეთი მიდგომა შესაძლებელს გახდის ქვეყანაში უცხოური ვალუტის შემოღინებას, გააუმჯობესებს ტურიზმის იმპორტ – ექსპორტის ბალანსს, გააფართოვებს ტურისტული მომსახურებით სარგებლობის მოსახლეობის ხელმისაწვდომობას, გაზრდის ამ დარგში კაპიტალის მოღინებას კაპიტალის სწრაფი ბრუნვადობით.

მეორე ტენდენცია, რომელიც დამახასიათებელია ჩვენი ქვეყნის თანამედროვე ეკონომიკისათვის, მდგომარეობს რეალურ სექტორში ინვესტიციების ზრდაში. ტურიზმის ინდუსტრია თავისთავად წარმოადგენს მრავალფეროვან კომპლექსს, რომელიც შეიძლება განვიხილოთ, როგორც კაპიტალის ხელსაყრელი დაბანდების სფერო. ამისათვის კი აუცილებელია, ქვეყანაში შეიქმნას ხელსაყრელი საინვესტიციო კლიმატი, ინვესტიციური წყაროების მოსაძიებლად.

**ბიზნესი, მენეჯმენტი,
მარკეტინგი**

ВЫБОР КРИТЕРИЕВ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫМ РИСКОМ

Лиана Аиказовна Григорян

Армянский Государственный Экономический Университет,
Зав. кафедры, “Управленческого учета и аудита” доцент, к.э.н.

В настоящее время в мировой практике разработано множество различных критериев выбора эффективных инвестиционных решений в условиях неопределенности.

Все используемые критерии выбора можно разбить на две основные группы:

- финансовые критерии;
- нефинансовые критерии.

На наш взгляд анализ существующих критериев позволит обобщать выбор как интегрального, так и частных критериев эффективности управления инновационным риском.

К интегральному критерию должны предъявляться следующие основные требования:

- критерий должен учитывать возможные альтернативные сценарии будущего развития инновационных проектов;
- критерий должен количественно оценивать величину эффекта от инвестиций в инновационные проекты в различных сценариях их развития и соотносить эту величину с уровнем ИР;
- критерий должен учитывать разновременность инвестиционных затрат и результатов инновационных проектов.

Для обоснования выбора критерия остановимся на критериях, которые разработаны и могут использоваться в промышленных компаниях при выборе инвестиционных альтернатив. К их числу можно